GIÁO DỤC CHỦ NGHĨA YÊU NƯỚC TRUYỀN THỐNG CHO SINH VIÊN CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

NGÔ THỊ HUYỀN TRANG*

Ngày nhận: 04/02/2023 Ngày phản biện: 12/02/2023 Duyệt đăng: 16/3/2023

Tóm tắt: *Hiện nay, Việt Nam đang trong thời kỳ đẩy mạnh toàn diện, đồng bộ công cuộc đổi mới, công nghiệp hoá, hiện đại hóa; xây dựng và bảo vệ vững chắc Tổ quốc, giữ vững môi trường hòa bình, ổn định, từng bước đi lên chủ nghĩa xã hội. Xây dựng chủ nghĩa xã hội là sự nghiệp vĩ đại, hết sức vẻ vang nhưng cũng đầy khó khăn, gian khổ, phức tạp và chưa có tiền lệ trong lịch sử. Để thực hiện thành công sự nghiệp này, động lực quan trọng là khơi dậy và phát huy cao độ chủ nghĩa yêu nước truyền thống trong toàn Đảng, toàn dân, đặc biệt là thế hệ trẻ trong đó có sinh viên. Bài viết này, tác giả tập trung làm rõ khái niệm, nội dung về chủ nghĩa yêu nước và đề xuất một số kiến nghị nhằm nâng cao chất lượng giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên hiện nay.*

Từ khóa: *Chủ nghĩa yêu nước; giáo dục chủ nghĩa yêu nước; sinh viên Việt Nam.*

Đặt vấn đề

Sinh viên Việt Nam là lớp người trong tương lai sẽ gánh vác vận mệnh của đất nước, tiền đồ của dân tộc. Họ là nòng cốt trong việc tiếp thu, sáng tạo, vận dụng những thành tựu khoa học công nghệ, làm chủ nền kinh tế tri thức, có vai trò quyết định đến sự phát triển của đất nước. Mặc dù là những người được sinh ra trong chế độ mới, nhưng sinh viên Việt Nam vẫn mang trong mình dòng máu của một dân tộc anh hùng với sự nghiệp đấu tranh giành độc lập dân tộc và bảo vệ Tổ quốc. Phẩm chất anh hùng và những giá trị cao đẹp của truyền thống dân tộc, của chủ nghĩa yêu nước không phải tự nhiên thấm sâu vào huyết quản của tuổi trẻ, mà cần phải thường xuyên được giáo dục và tự giáo dục qua quá trình rèn luyện bền bỉ, lâu dài. Nếu không kiên trì bồi dưỡng, trao truyền những truyền thống quý báu, những giá trị tốt đẹp của dân tộc cho lớp trẻ sẽ tạo nên sự đứt đoạn với quá khứ, với truyền thống. Vì vậy giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên là một việc làm cần được tiến hành thường xuyên, liên tục, góp phần hình thành và phát triển toàn diện nhân cách con người mới xã hội chủ nghĩa.

1. Chủ nghĩa yêu nước một động lực lớn của đất nước

Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nhận định chủ nghĩa yêu nước là "động lực vĩ đại và duy nhất" của xã hội Việt Nam. Chủ nghĩa yêu nước truyền thống Việt Nam được thể hiện trên những phương diện cụ thể sau:

Một là, chủ nghĩa yêu nước thể hiện ở ý chí tự lực, tự cường dân tộc

V.I. Lênin cho rằng yêu nước là một trong những tình cảm sâu sắc nhất, được củng cố

* Đại học Thương mại Hà Nội.

bởi sự tồn tại hàng trăm, hàng ngàn năm của những tổ quốc riêng rẽ. Trước hết, yêu nước bắt nguồn từ tình cảm yêu quê hương, yêu con người và cộng đồng cùng sinh sống. Trải qua cuộc sống, lao động, chiến đấu, tình cảm đó phát triển thành ý thức yêu nước. Từ ý thức yêu nước phát triển thành triết lý yêu nước. Yêu nước biểu hiện ở khát vọng và hành động luôn đặt lợi ích của Tổ quốc, của dân tộc lên trên hết; chăm lo xây dựng quê hương đất nước, sẵn sàng bảo vệ toàn vẹn lãnh thổ quốc gia, gìn giữ và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc.

Chủ nghĩa yêu nước Việt Nam gắn liền với ý chí tự lực, tự cường và tự hào dân tộc, được thể hiện bằng những hành động dũng cảm đánh giặc giữ nước, không khuất phục trước bất kỳ kẻ thù nào. Hơn ngàn năm Bắc thuộc, mặc dù bị đô hộ, bị áp bức bóc lột nhưng dân tộc Việt Nam không để mất nước, mất dân, không bị đồng hóa và chiến thắng, giành độc lập. Thời kỳ phong kiến độc lập, ý chí tự lực, tự cường dân tộc được phát triển lên một trình độ mới, thể hiện ở việc khẳng định Việt Nam là quốc gia độc lập có quốc hiệu riêng từ Đại Việt, Đại Cồ Việt, Đại Ngu, đến Đại Nam... Trải qua biến thiên của lịch sử, lòng yêu nước, tinh thần dân tộc, ý thức tự lực, tự cường tồn tại bền bỉ và tỏa sáng rực rỡ.

Chủ nghĩa yêu nước Việt Nam hiện đại được bổ sung và phát triển trong thế kỷ XX, nhờ kết hợp giữa tinh hoa dân tộc và giá trị thời đại, đã đạt tới một tầm cao mới. Chủ tịch Hồ Chí Minh là người có công đầu trong việc vận dụng thế giới quan và phương pháp luận của chủ nghĩa Mác - Lênin, vừa khơi dậy được những truyền thống tốt đẹp của dân tộc, vừa bổ sung thêm những nhân tố mới, nâng chủ nghĩa yêu nước truyền thống lên ngang tầm phát triển của thời đại. Người đã khẳng định: "Dân ta có một lòng nồng nàn yêu nước. Đó là một truyền thống quý báu của ta. Từ xưa đến nay, mỗi khi Tổ quốc bị xâm lăng, thì tinh thần ấy lại sôi nổi, nó kết thành một làn sóng vô cùng mạnh mẽ, to lớn, nó lướt qua mọi sự nguy hiểm, khó khăn, nó nhấn chìm tất cả bè lũ bán nước và lũ cướp nước"[7, tr.38]. Từ đó, Người đặt ra yêu cầu phải ra sức phát triển tinh thần yêu nước của Nhân dân Việt Nam, phải làm cho tinh thần đó "được đem thực hành vào công việc yêu nước, công việc kháng chiến"[7, tr.39].

Hai là, đoàn kết dân tộc bền chặt và hòa hiếu với các dân tộc khác

Đoàn kết là một trong những giá trị truyền thống nổi bật của dân tộc Việt Nam. Đoàn kết tạo nên lực lượng vật chất để hiện thực hóa chủ nghĩa yêu nước. Trong lịch sử, nhờ có đoàn kết mà dân tộc Việt Nam đã tập hợp được lực lượng, phát huy sức mạnh của nhân dân để khai hoang, mở mang bờ cõi, khắc chế được thiên tai, địch họa, tạo dựng được giang sơn, gấm vóc Việt Nam. Đoàn kết bắt đầu từ nguồn cội con Lạc cháu Hồng, từ đồng bào, tỏa ra cộng đồng nhà - làng - nước với ý thức tự giác về quốc gia dân tộc thống nhất - điểm tựa tinh thần của dân tộc suốt hàng ngàn năm dựng nước và giữ nước.

Đại đoàn kết là sự thống nhất của cộng đồng các dân tộc, tạo nên sức mạnh nội sinh lớn nhất của dân tộc Việt Nam. Chính nhờ có sự đoàn kết, thống nhất ấy, dân tộc Việt Nam đã giành được những thắng lợi vẻ vang. Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh đã nhận thức đúng đắn về vai trò của đại đoàn kết dân tộc và khơi lại mạch nguồn cho sức mạnh nội sinh, phát huy rực rỡ góp phần làm nên những thắng lợi vĩ đại của dân tộc trong thế

kỷ XX. Chìa khóa để phát huy sức mạnh của quốc gia dân tộc chính là giữ gìn và phát huy sự đoàn kết, thống nhất của đồng bào cả nước. Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định: "Đoàn kết là một lực lượng vô địch của chúng ta để khắc phục khó khăn, giành lấy thắng lợi"[9, tr.177].

Bên cạnh đó, dân tộc Việt Nam luôn giữ tình hòa hiếu với các quốc gia dân tộc khác, tránh xung đột, tận dụng mọi cơ hội để giải quyết xung đột bằng phương pháp hòa bình. Dân tộc Việt Nam luôn ý thức rõ trong chiến tranh, dù thắng hay thua thì đều phải đổ máu nên với một dân tộc có truyền thống nhân ái thì đó là điều không mong muốn. Người dân Việt Nam quyết chiến đấu đến cùng để bảo vệ độc lập, tự do của Tổ quốc. Khi đất nước có chiến tranh, "giặc đến nhà, đàn bà cũng đánh", các em nhỏ cũng lập những đội quân đánh giặc, nhà sư cũng cởi cà sa khoác chiến bào ra trận diệt quân thù. Nhưng khi đất nước đã sạch bóng quân thù, "Súng gươm vứt bỏ lại hiền như xưa".

Dù trải qua nhiều đau thương, mất mát trong các cuộc chiến tranh, thế nhưng bản chất hòa hiếu đã ăn sâu vào tâm hồn và tính cách của dân tộc Việt Nam. Sau khi kết thúc chiến tranh, Việt Nam sẵn sàng lập quan hệ hữu nghị cùng chung sống trong hòa bình, cùng hướng tới tương lai tốt đẹp trong quan hệ với các dân tộc, với các nước láng giềng trong khu vực, cũng như các quốc gia khác trên thế giới. Tinh thần đó tiếp tục được phát triển trong thời đại mới với quan điểm kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại của Chủ tịch Hồ Chí Minh: "Cách mệnh An Nam là bộ phận trong cách mệnh thế giới. Ai làm cách mệnh trong thế giới đều là đồng chí của nhân dân An Nam cả"[4, tr.329]. Người luôn nêu cao tinh thần: Việt Nam sẵn sàng "làm bạn với tất cả mọi nước dân chủ và không gây thù oán với một ai"[5, tr.256].

Ba là, tinh thần dân chủ được phát huy cao độ

Dân chủ là một giá trị truyền thống của dân tộc Việt Nam, mặc dù giá trị ấy lúc hiện hữu đậm nét, lúc mờ nhạt. Song, có thể khẳng định rằng, trong lịch sử Việt Nam đã từng tồn tại một truyền thống dân chủ, nhưng truyền thống đó bị chế độ quân chủ phong kiến trong các giai đoạn khác nhau kìm hãm, lấn át. Vì vậy, phạm vi ảnh hưởng và những hình thức biểu hiện của dân chủ còn rất hạn chế. Thực chất đó là dân chủ nông dân hay dân chủ nông nghiệp dựa trên sự tồn tại và bảo lưu lâu dài của công xã nông thôn. Sự tồn tại của ruộng đất công làng xã là nền tảng kinh tế chủ yếu để duy trì các hoạt động cộng đồng và là hình thức biểu hiện dân chủ rõ nét trong chế độ phong kiến Việt Nam. Các triều đại phong kiến đã tạo ra cơ chế bảo vệ quyền lợi của dân, hạn chế quan liêu trong bộ máy nhà nước, quan tâm đến việc tổ chức thi tuyển để chọn người hiền tài ra làm quan, không phân biệt đẳng cấp, giàu nghèo. Tinh thần dân chủ đó đã được Chủ tịch Hồ Chí Minh kế thừa và phát triển một cách triệt để trong thời hiện đại. Theo quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh, nhà nước là của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân, tất cả mọi quyền lực trong nhà nước và trong xã hội đều thuộc về nhân dân. Người khẳng định: "Trong Nhà nước Việt Nam Dân chủ Cộng hoà của chúng ta, tất cả mọi quyền lực đều là của nhân dân"[8, tr. 262], "mọi quyền hành và lực lượng đều ở nơi dân"[6, tr. 232].

2. Giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên Việt Nam hiện nay

Thứ nhất, nội dung giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên là lòng tự hào, tự tôn dân

tộc với ý chí tự lực, tự cường; những giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc mà nội dung cốt lõi là chủ nghĩa yêu nước, kiên quyết đấu tranh đến cùng chống lại mọi hành động vi phạm chủ quyền và lợi ích quốc gia - dân tộc; tinh thần đoàn kết, nhân nghĩa, trách nhiệm vì cộng đồng dân tộc; có khát vọng vươn lên, góp phần to lớn vào việc thực hiện mục tiêu xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa "dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh"; năng động, sáng tạo và hội nhập. Giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên hiện nay không thể tách rời việc giáo dục tư tưởng chính trị, gắn liền tinh thần yêu nước với yêu chủ nghĩa xã hội.

Thứ hai, đa dạng phương pháp giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên

Kết hợp phương pháp giáo dục truyền thống với giáo dục hiện đại sao cho phong phú, sinh động, hấp dẫn là cơ sở quan trọng để nâng cao chất lượng giáo dục chủ nghĩa dân tộc chân chính cho sinh viên hiện nay. Một số phương pháp có thể được áp dụng như:

Sinh hoạt báo cáo chuyên đề về chủ nghĩa yêu nước và tinh thần dân tộc. Nếu như ở bậc học phổ thông, học sinh vừa được giáo dục tri thức lại vừa được giáo dục về lịch sử, đạo đức cũng như ý thức xã hội thông qua những buổi học chính khóa thì quá trình này ở bậc đại học có những thay đổi đáng kể, quá trình học tập tri thức của sinh viên cũng đã mang tính chất tự học là chính, vì vậy vấn đề tuyên truyền giáo dục chủ nghĩa yêu nước cần phải được tổ chức gắn với các hoạt động ngoại khóa với những hình thức như báo cáo, kể chuyện, gặp gỡ nhân chứng lịch sử, hoặc cho sinh viên xem những bộ phim tư liệu về lịch sử dân tộc, những truyền thống tốt đẹp của dân tộc. Đồng thời, cần khai thác vai trò của mạng xã hội và các phương tiện thông tin đại chúng qua internet để giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên.

Tổ chức cuộc thi liên quan đến tìm hiểu lịch sử dân tộc, bản sắc, ý thức dân tộc bằng nhiều hình thức khác nhau. Có thể tổ chức các cuộc thi bằng hình thức sân khấu hóa, xen kẽ nhiều phần chơi: tài năng, vấn đáp, trả lời câu hỏi và văn nghệ. Sân khấu hóa nội dung chủ nghĩa yêu nước sẽ làm cho người xem dễ hiểu và thuyết phục hơn, tuy nhiên cần tổ chức cuộc thi với những chủ đề khác nhau qua mỗi năm để làm cho cuộc thi sinh động, tránh nhàm chán. Hiện nay, với nguồn tài liệu phong phú và sở thích làm video đăng trên các trang mạng xã hội của giới trẻ, đối với sinh viên, những người có vốn kiến thức và trình độ công nghệ thông tin tốt, các trường đại học và tổ chức Đoàn Thanh niên có thể tổ chức những cuộc thi làm phim về lịch sử dân tộc để vừa khơi gợi sự yêu thích đối với người tham gia và cũng dễ truyền tải những nội dung đến người xem.

Tổ chức tham quan bảo tàng, di tích lịch sử, văn hóa, đài tưởng niệm có liên quan đến nội dung giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên. Học ở nhà trường, sách vở, thầy cô, bạn bè là rất quan trọng, nhưng hiệu quả của công việc học tập nói chung, cũng như việc tăng thêm sự hiểu biết của sinh viên đối với chủ nghĩa yêu nước rất cần đến thực tế. Theo Hồ Chí Minh, "học phải đi đôi với hành", "lý luận phải gắn liền với thực tiễn", có như vậy thì hiệu quả học tập mới cao được. Chính vì vậy, cần chú ý đến việc cho sinh viên đi tham quan các bảo tàng, di tích lịch sử, địa danh ghi những dấu ấn đậm nét truyền thống và niềm tự hào dân tộc.

Phát động các phong trào thanh niên xung kích, bảo vệ Tổ quốc, giữ gìn trật tự an toàn

xã hội cần được tổ chức sôi nổi với nhiều hình thức hấp dẫn hơn, mở rộng hơn các đối tượng tham gia. Ngoài các hoạt động thường xuyên về văn hóa văn nghệ, thể dục thể thao, các cuộc vận động vì tình nghĩa biên giới hải đảo, hoạt động đền ơn đáp nghĩa, uống nước nhớ nguồn phải được đẩy mạnh.

Phối hợp chặt chẽ giữa gia đình, nhà trường và các tổ chức chính trị - xã hội trong việc giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên. Giáo dục chủ nghĩa yêu nước phải bắt đầu từ giáo dục tình yêu gia đình, quê hương, yêu những truyền thống tốt đẹp của dân tộc, để từ đó mỗi sinh viên đều thấy tự hào về gia đình, quê hương, thêm yêu đất nước, con người của dân tộc mình. Đó chính là cơ sở để hình thành nên lòng tự hào, tự tôn dân tộc, trân trọng bản sắc dân tộc và mong muốn cống hiến cho Tổ quốc. Vì vậy, trách nhiệm giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên không chỉ đến từ nhà trường mà cần phải có sự phối hợp chặt chẽ với gia đình và xã hội. Trong đó, biện pháp quan trọng nhất là biện pháp nêu gương, sự nêu gương của cán bộ, đảng viên đối với nhân dân, của lãnh đạo, quản lý đối với đơn vị, của giảng viên đối với sinh viên, cha mẹ đối với con... là rất quan trọng, không thể thiếu trong giáo dục chủ nghĩa yêu nước truyền thống hiện nay.

Kết luận

Chủ nghĩa yêu nước là động lực phát triển của dân tộc Việt Nam từ xưa đến nay. Niềm tự hào, lòng tự tôn dân tộc và ý chí vươn lên sánh vai với các cường quốc năm châu đã trải dài từ quá khứ đến hiện tại và tương lai. Đó cũng chính là động lực quan trọng giúp thế hệ sinh viên với hoài bão, khát vọng dấn thân sẵn sàng gánh vác trách nhiệm đối với bản thân, gia đình, xã hội và dân tộc để hiện thực hóa khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc. Để giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên đi vào chiều sâu và tạo sự chuyển biến sâu sắc về hiệu quả, cần thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp, trong đó tập trung nâng cao nhận thức đúng đắn về chủ nghĩa yêu nước; đổi mới nội dung, phương pháp, đa dạng hóa các hình thức, phương tiện giáo dục phù hợp với từng đối tượng; xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh trong giáo dục chủ nghĩa yêu nước. Cùng với đó, cần có sự quan tâm và tham gia từ nhà trường, gia đình, xã hội; sự nêu gương của cán bộ, đảng viên, thầy cô giáo và các bậc phụ huynh là biện pháp quan trọng hàng đầu trong giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên.

Tài liệu tham khảo:

[1] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021),*Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập I, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.

[2] Trần Văn Giàu (1998), Hệ tư tưởng yêu nước Việt Nam, *Tạp chí Cộng sản*, số 16 (8-1998).

[3] John Lê Văn Hoá (Nguyễn Việt Long dịch) (2003), *Tìm hiểu nền tảng văn hoá dân tộc trong tư tưởng cách mạng Hồ Chí Minh*, Nxb. Hà Nội.

[4] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 2, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.

[5] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 5, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.

[6] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 6, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.

[7] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 7, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.

[8] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 8, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.

[9] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 9, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội,

[10] Lê Đình Năm, Lê Thị Thảo (2021), *Tư tưởng Hồ Chí Minh về chủ nghĩa xã hội và con đường quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam*, Nxb. Thông tin và truyền thông, Hà Nội.